

slovenske kulturne akcije

L. XI. 18 EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 23. 9. 1964

1954 - 1964

VAŠ IN NAŠ JUBILEJ

Deset let je poteklo od tistih lepih dni, ko se je zbrala družina slovenskih kulturnih delavcev in se sklenila povezati v SKA, da bi si omogočila ustvarjanje po nazorih in ciljih, kakor si jih je sama odbrala. Prvič se je zgodilo v slovenski zgodovini, da so kulturni delavci sami vzeli v lastne roke vodstvo in razvoj ustanove, ki naj služi stvaritvam slovenskega duha. Saj so bili že podobni poskusi in tudi niso vsi obnemogli. Toda naš poskus je segal na vsa polja; ustanovitev Vrednot je leta 1950 veljala bolj organizaciji in namenu Delovnega občestva slovenskega katoliškega instituta. Slovenska kulturna akcija pa je razširila področje, ko je poleg založbe ustanovila revijo, izvedla organizacijo šestih odsekov z ustvarjalnim članstvom in razvoju likovne umetnosti še omogočila ustanovitev Umetniške šole. Že v začetku se je takoj pokazala značilnost, da smo se zbrali, ne da bi koga prehiteli ali nadomestili, pač pa po svojih močeh sodelovali pri stremljenju za našo duhovno rast s sredstvi in talenti, ki so bili med nami.

Kdor se ozre na prehojeno pot, se ob dosedanjih uspehih in polni zavesti velikih milosti, ki so nas spremljale, mora zamisliti, kako je bilo vse to mogoče v izseljenski skupnosti, ki šteje med najmanjše. Marsikdo se je ob začetku splašil ali pa zamajal z glavo, češ, ali smo resnično krenili na pravo pot. Danes korakamo naprej, še bolj prežeti načrtov, podanih že na I. umetniškem večeru 1954, ko je bilo rečeno, da se dejansko že vsi kulturni delavci po svetu zlivajo v pravo „republiko duhov“, kjer jim svobode nikdo ne more jemati ali pa po svoje omejevati. Ponekod pri drugih narodih takega koraka morda niso vzdržali; klonili so pod pezo pesimizma. Naš korak je ostal pogumen, kakor prve dni in naš pogled se obrača v svet, ponižno in preprosto, vendar poln vere, da svet ne bo mogel biti pravično zgrajen, če v njem ne bo odmerjen pravičen delež slovenskemu narodu. Razmerja in silnice domovine so se razširile, pljuča, polna idealizma in zanosa, so se mogla še volneje predati novim obzorjem pred nami; so možnosti brez meja.

Vsega tega ne bi zmogli, ako bi ne bili v stalnem duhovnem skladju s slovenstvom, kakor smo ga ponesli s seboj svetu v dar in bogatijo. Ne bi mogli daleč, če nas ne bi podpirala zavest in prepričanje, da nas ljubijo in podpirajo vsi, ki jim je prava svoboda slovenstva na duhovnem, kulturnem in političnem polju resnično pri srcu. Tako se dogaja med nami — kakor tudi pri vseh ljudeh blage volje in čistih namenov —, da smemo in moremo svobodo resnično usmerjati v dobrobit naše skupnosti. Režim v domovini je ponujal kulturnim delavcem zlate postelje, a jih ni mogel osrečiti; lovil jih je v svoje mreže in vsak iskren poskus svobode zadušil. Svoboden svet pa tudi ni manj nevaren kulturnemu ustvarjalcu; poln je mamljivih vab, da bi kulturno ustvarjanje spravil pod svoj monopol.

JUBILEJNA ZBIRKA

Za sleherno ustanovo, ki se posvečuje javnemu delu, je pač največje zadoščenje, če more računati na oporo, spoštovanje in ljubezen tistih, katerim bi rada v celoti služila. Saj ne gremo v zaton, ampak se zavedamo, da moremo ob tolikšnem razumevanju varno kreniti dvajsetletnici nasproti, ko nas prevevajo pobude, ki spremljajo vsak JUBILEJNI DAR.

Darovali so: č. g. dr. Ludvik ČEPON, ZDA, 500 dolarjev (71.500 pesov); g. France VRABEC, Avstralija, 28 dolarjev; č. g. dr. Alfonz ČUK, ZDA, 20 dolarjev; č. g. Ciril TURK, Nemčija, 20 dolarjev; g. dr. Martin JEVNIKAR, Trst, 20 dolarjev; g. Dorian HELLER, Bs. Aires, 2.000 pesov; g. Avgust HORVAT, Moron, 2.000 pesov; g. Matija ESIH, Florida, 2.000 pesov; g. Ferdinand MAKOVEC, Ramos Mejía, 2.000 pesov; g. Vinko PUCKO, Quilmes, 2.000 pesov; č. g. Franc JAKOP, San Nicolas, 2.000 pesov; g. Janez KRALJ, San Antonio de Padua, 2.000 pesov; č. g. Marijan MERALA, ZDA, 20 dolarjev; g. dr. Jure ADLEŠIČ, ZDA, 20 dolarjev; č. g. Rudolf URBIČ, ZDA, 20 dolarjev; č. g. Jože CVELBAR, ZDA, 20 dolarjev; č. g. N. N., Cleveland, 20 dolarjev; g. dr. Jože DOBOVŠEK, Buenos Aires, 2.000 pesov; g. N. N., Ciudadela, 2.000 pesov; g. Benjamin TIČAR, Ramos Mejía, 2.000 pesov; g. N. N., La Plata, 2.000 pesov.

Za to jubilejno številko GLASA pa sta darovala, poleg jubilejnega daru že pred meseci sedaj še: g. N. N., Ramos Mejía, 5.000 pesov in g. N. N., Capital, 5.000 pesov.

Vsem prav iskrena hvala!

(Dar: za Argentino 2.000 pesov in za ostale države 20 dolarjev je do konca leta plačljiv tudi v obrokih. — Darovalci bodo prejeli ob koncu jubilejnega leta umetniško darilo s posebnim posvetilom!)

V letošnji knjižni žetvi Slovenske kulturne akcije bomo naposled le dobili prvo knjigo filozofskih esejev. Zbirka univ. prof. dr. Milana Komarja bo tako pomenila prvi korak k izdajanju tudi tovrstnih publikacij.

Kakor je videti iz zamisli knjige, ki še nima dokončnega naslova, bo v njej objavljenih nekaj del iz slovenskih publikacij, (nekatera bodo izšla z dopolnili), in nekaj iz španskih, ki bodo zdaj, prevedena, novost za naše bralce. Tem izbranim esejem bo avtor dodal še vrsto izvirnih razprav o tematici, aktualni tako v Evropi kakor v Ameriki. Gre za analize današnjih pojavov, za poglobljanja do vira in silnic, ki pretresajo svet in od katerih je odvisna bodočnost. Ob njih se mora ustaviti zlasti inteligenca, pa naj živi na tej ali na oni strani železne zavese.

Brezciljnosti sodobne mladine je posvečeno eno novih razmišljanj, medtem ko se drugo ukvarja z razpršenostjo in diskontinuiteto, z naravnost usodnima problemoma današnjega časa. Reifikacija in alienacija sta spet druga dva problema, ki kličeta po osvetlitvi, posebno še, ko razne neomarksistične teorije ne morejo vprašanja pravilno nastavit. Problem „preprostosti in poenostavljenosti“ bo v današnjih časih zamenjavanja pojmov spet ena aktualnih tem. (Ta esej je izšel v španskih in je torej večini naših bralcev še neznan.) „Pravica o drugačnosti“, tema, o kateri je avtor že govoril v okviru predavanj filozofskega odseka Kulturne akcije, bo spet po svoje osvetlila ta aktualni problem sodobnega človeka.

Izid teh esejev bo brez dvoma pomenil velik dogodek na našem knjižnem trgu. Izpod peresa našega filozofa, ki se je zadnja leta ukvarjal s problemom izvora evropskega racionalizma in o tem tudi začel v španskih objavljati svoje izsledke, bomo dobili zbirko esejev, ki so važni predvsem zato, ker avtor s svojo pronicavostjo skuša pokazati vire sodobni mentaliteti in njene posledice. Njegove osvetlitve, ki jih je univ. prof. Karel Vladimír Truhlar v enem svojih esejev označil za „strokovno visoko kvalitetne, osebno pretehtane, prodorne in hkrati sodobne“, bodo bralcem gotovo v velik užitek, posebno še, ker je avtorjev slog preprost ter jase in njegov jezik živ, razumljiv tudi bralcu, ki ni filozofsko strogo izobražen. Važnost te knjige pa je tudi v tem, ker bo z njo naši zamejski knjižni aktivnosti dan nov zagon.

tretji umetniški večer

glasba na jubilejnim večeru

Glasbeni spored je zgrajen na dveh obdobjih: na začetku našega stoletja in na produkciji v zdomstvu.

Pred 60 leti so Novi akordi poglani v gibanje slovensko moderno glasbo. Ta je kazala še zelo raznorodno obličje. Kreku se ni posrečilo — se ni moglo posrečiti —, da bi čez noč vse komponiste, ki so se zbrali okoli njegove glasbene revije, navdušil za novega duha. Sicer pa se je v vsej evropski muziki tedaj pričelo razhajanje, tako da do danes gredo vzporedno in vsaksebi kaj različni tokovi. Impresionizem je še izžareval iz Francije, nova romantika iz Nemčije in Avstrije, slovenski poznoromantični, realistični in naturalistični tvorci so si osvajali zapad; že pa so se čutili tudi prvi sunki ekspresionizma, in prestolnica takratne države Dunaj je dajal zatočišče krogu anarhičnih atonalistov.

Medtem ko so šibkejši sotrudniki Novih akordov pisali v tradicionalnem načinu, zadovoljujoč se s to ali ono modernistično potezo; medtem ko je npr. slikar Šantel v svojih glasbenih delih posnemal še dunajske klasike in je Benjamin Ipavc oblikoval naš samospjev še ob Schubertu in ruski „petorki“, so mlajši mnogo močnejše čutili s časom. To so poleg mentorja Kreka in Čeha Procházke bili predvsem Adamič, J. Ravnik, Lajovic in Kogoj. Adamič je pod vodstvom Rusov rasel iz glasbenega nacionalizma, vcepljač vanj impresionistične pridobitve. Ravnik in Lajovic sta poznala Francoze in Nemce, a sta se hitro povzpela do stopnje, ko sta lahko dala duška svojem temperamentu: Ravnik trpki melanholiji, Lajovic vznesenosti in

čutni zavzetosti za barvitost. Kogoj je prisluškoval predvsem Dunaju in tam se pripravljajoči umetnostni revoluciji.

Naš koncert bo omogočil opazovanje te raznolikosti zlasti zato, ker bo tercet podal tri uglasbitve vsebinsko in razpoložensko zelo sorodnih besedil: v vseh treh gre za tožbo zapuščenega dekleta s kontrastnimi spomini na sončno preteklost. Gerbič je v *Rožmarinu* predmet obdelal na dramatski način v eklektičnem stilu, kot ga je gojil v svojih operah. Tudi v *Rožmarinu* čutimo menjavo med arijami, recitativi, medigrami; instrument daje le harmonsko podlago. Formalno je Gerbič brezhiben.

Adamič je zagrabilo južnoslovansko vzhodnjaško obeležje. V skladbi (*Kje si dragi, da te ni*) je porabil to motiviko in dosegel lepe učinke v intenzivnih kontrastih. Ne more zatajiti, da je po bistvu zborovski skladatelj.

Lajovicu je prijatelj župančič prevedel preprosto, a čustveno zgoščeno *Pesem* ruskega kmečkega poeta Koljčova. In to je za Lajovca važno: nabitost s čustvom in strastjo. Iz tega se mu požene neustavljiva melodija, kopajoča se v razkošnih harmonijah. Klavir je zdaj enakopraven sodelavec glasov; največ operira z razloženimi akordi.

V zamišljeni Murnovi *Kot iz tihe, zabljenе kapele* se Adamičeva glasba tesno prilaga menjavam razpoloženja. Začetni cerkveni ton se ob primerjavi z deklisno skrivnostnostjo vzdigne, pri oznaki vernosti in moči pa sam prevzame te poteze. V drugi kitici se naprev in spremljava (trio!) požurita in dosežeta intenzivni vrh.

In kaj si želimo v drugem desetletju: ostati v vednem soglasju s pravimi vrednotami naše duhovnosti. Vemo, da nam bodo še naprej ostali zvesti vsi naši prijatelji: podpirali, razumevali in ljubili nas bodo z isto vnetostjo, kakor so nas spremljali doslej, če bomo zvesti njim in sebi! Kdor dela za pravo svobodo duhovnih vrednot in njih razcvit, črpa iz srca in svojim bližnjim širi brezbrežne meje optimizma in poguma. Gotovo, ne bi vzdržali, ako v naši skupnosti ne bi naleteli na odmev, poln enakih obzorij in podobne ljubezni. Vemo, da nas vsi radi podpirajo, ker vedo, da se obenem z nami dvigajo v območja, kjer se je že razlilo nad naše delo toliko božjega blagoslova.

Ob našem jubileju se bomo spet spomnili, da nismo šli zaman v svet. Iztrgali smo se sicer domačijstvu, vendar z namenom, da bi ga dvignili še višje, da bi v zgradbi novega sveta izoblikovali obraz slovenstva za jutri, za desetletje naprej in še dlje.

Ob spominu na prehojeno pot, ob spominu na obiskovanja neizmerne sreče v ustvarjanju se podajamo v novo dobo brez oklevanja. Slovenstvo nam bo vlivalo vero in potrebne moči. Vemo, da nas nikdo ne bo zapustil, saj je Slovenec in zato prepoln enakih idealov.

srečanje s poeti

S prvim umetniškim večerom pred desetimi leti je zaživela gledališka tvornost v Kulturni akciji. S tretjim umetniškim večerom ob jubileju gledališki odsek potrjuje svojo živost. Med obema je razdobje desetih let, v njem enaindeset nastopov — gledaliških večerov, predstav domačih in svetovnih avtorjev, krstov izvirnih slovenskih, v zdomstvu napisanih dramskih del, recitacijskih in študijskih večerov — pestra galerija likov, stvaritev, resnih poskusov, zavestnih dognanj, skromnih, a plodnih prineskov slovenski gledališki tvornosti v igri, režiji, sceni, dramatici, prevodih, tudi v kritiki in esejistiki.

Kot je bil za naše gledališče prvi umetniški večer z II. dejanjem Ghéonove tragedije „Igralec in milost“ (Willenpartova režija v Jeločnikovem prevodu), pa z odrosko kantato Alojzija Geržiniča „Balado o materi“ (na besede T. Debeljaka v Jeločnikovi režiji) napoved resnega hotenja po umetniškem delu; drugi umetniški večer ob petletnici s krstom Rozmanove tragične enodejanke „Človek je ubil Boga“ zrelostni izpit za višje podvige, je zdaj tretji umetniški večer z gledališko interpretacijo visoke poezije peterih najvidnejših predstavnikov slovenske zdomske poezije potrdilo novote stvariteljske črte. Ob rojstvu za-

stavljena pot je bila premišljena. Deset let dela je prineslo tudi deset in desetero izkušenj, spoznanj in dognanj. Značaj našega gledališkega snovanja in dela je slovenski; v njem sta odjek in prizvok svetovnega gledališča, dognanja in poteze modernega odra našega meddobja, pa je hkrati tudi srce domovine in slovenske zlahtnosti s pevnostjo njene besede, s pristnostjo njenega čutenja in čustvovanja. Kot je zatrdil zdomski mislec vizionar: slovenska dinastija in kneževstvo so naši poeti, umetniki!

Tretji umetniški večer, ki se kot celota predstavlja z imenom „Pesem, beseda in igra“, njega gledališki del pa oznanja „Srečanje s poeti“, je zaključena recitacijsko-igralška in režijska stvaritev. Branko Rozman, France Papež, Vladimir Kos, Rafko Vodeb in Karel Vladimir Truhlar so poeti, s katerimi se bomo srečali. Imena njihovega pesniškega cvetja služijo kot sprožilo enakim petim podobam umetniške interpretacije njihovih stvaritev v igralčevi besedi in igri: *Na steni spi čas — Osnovno govorjenje — Dober večer, Tokio — Nova zemlja — Človek sem — Rdeče bivanje*. Iz mehkih reminiscenc smo postavljeni v srečanje z velikim svetom, pozdravimo ga za dober večer, zaslutimo novo zemljo sami v sebi, spoznamo: člo-

vek sem, in zaživimo v bivanje, rdeče bivanje velikega, mističnega, nadzemskega ognja nove dobe, ki se naznanja... Ko sta i beseda i gib prešibka, da bi zmogla izpričati vso notranjo brst in zorenje, se sproži tudi melodija (prav v Vodebovi Človek sem, s pristopom Finkovih vokalistov v igralski krog in z Geržiničevo kompozicijo): napoved nove dobe in našega meddobja v rdečem bivanju božjega ognja ljubezni je zdaj že igralsko zanosna freska, diha občutje visoke mistike.

Ni prvič, da gledališčniki Kulturne akcije z igralsko interpretacijo sežejo v svet poezije, slovenske posebej. Anali teh deset let pričajo o večeru z naslovom „Umetnost recitacije“, pa tudi o Prešernovem večeru „Poet med nami“. Oba sta bila gledališka interpretacija svetovne in domače poezije, igralsko, režijsko in sceno. A tokratna Jeločnikova stvaritev je iz peterih različnih poetov zaključen, strnjen tekst, ki terja v recitatorju tudi igralca. „Srečanje s poeti“ je svojsko odrsko delo, izvirno v zamisli in izvedbi. Ni gola poetična abstrakcija, marveč mistični dramski lok z metafizično patino.

Svojska zanimivost predstave bo tudi v izvajalcih: Jeločnik in Nataša Smersujeva sta bila glavna igralca tudi v nastopnem večeru pred desetimi leti; mlada igralca Marjeta Smersu in Frido Beznik pa sta v teh desetih letih zrastle prav v gledališču Kulturne akcije. Pred desetimi leti so igralci in kvartet Finkovih skupno predstavili „Balado o materi“. Tokrat se igralci in vokalisti skupno srečajo s poeti.

Majda Volovškova, tudi članica gledališkega odseka, interpretacijsko bogat igralski značaj, bo v koncertnem delu recitala pesniška besedila posameznih muzikalnih skladb. Tudi v muzikalnem delu — povezanost.

Nalašč za slovenski oder je prirejena scena tega večera, kot jo je zasnoval arhitekt Marijan Eiletz, član gledališkega odseka in njegov stalni scenograf. S preprostim in enovitimi linijami kipi v črnih in belih zastorih v prostor, ki ga kot edini rekvizit plastično poudarja — klavir, skrivnostna skrinja zvokov in vsega lepega...

N. J.

Po njem se vrne začetni ton „resnosti“.

Drugi samospev je nastal konec 1. svetovne vojne, ko je za rodod Novih akordov že prihajal nov rod. Škerjanc je v *Počitku pod goro* (kot v vsej zbirki Sedmerih pesmi) močno razvil artistične in ekspresionistične elemente, ki so jih NA že nakazovali. Osnova pa je še vedno impresionistična.

Geržiničev kvartet a cappella je navdihnila Bevkova *Na skali rože raste*, zložena v stilu ljudske legende. Razpoloženje gre skozi štiri stopnje. V prvi in v sklepni peti kitici se starinsko stilizirana melodija pne po ostinatno grajenih akordih in ritmičnih motivih nižjih treh glasov. (Vendar je modalnost obeh delov različna; ta, ki je porabljena na koncu, daje možnost za ostrejšo zvočno učinke). Druga kitica ponazarja (melodični motiv, triole, stopnjevanje) romarsko popotovanje; božjepotne pesmi postajajo vedno glasnejše. V velikem kontrastu (pp) se začneja osrednji del: na koralen način izražena bolečina naših mater, ki so jim križali sine in srca prebodli. Iz dna potrtosti vzleti prošnja Roži Mariji — najprej v baritonu, potem v sopranu in končno v pre-

pletanju vseh glasov (četrti del). Naša žalost prejme po tej zaupni prošnji prvo tolažbo: sočutno solzo Rože sedmerih žalosti.

V Srečanje s pesniki (zadnji del večera) so vključene tri Geržiničeve uglasbitve Vodebovih tekstov. Dve sta že bili izvedeni: štiridelni kvartet (z vložki za moški solo in za ženski tercet) *Cest brezupna slast* in nostalgčna *Jesenska pesem* (za bariton), v kateri se duševnim očem prikazujejo prelesti tistega letnega časa, ki pri nas „boža z zlato roko“. Nov — to se pravi, leto star — je samospev *Žalostno pismo*. Spet pogled iz tuje domov — to pot na mater. Spomin nanjo se je zbudil ob morju, od tod plivanje valčkov v instrumentu. Sladki spomin se naglo razbije ob priznanje: Veš, trd je tuji kruh (vsak zlog udar, vedno grenkejša disonanca: „in grenka kaplja in bridka slutnja“). Tu pa pianissimo; bridka slutnja se je potišala z vdanostjo v neizbežnost: „da se vse v preteklost staplja, da bo na koncu vse samo spomin“ (tudi bivanje ob morju; zato se za konec spet zasliši začetni motiv).

A. G.

— Založba Seuil v Parizu se je pridružila valu občestvenosti, ki zajema ves katoliški svet ob razvoju II. vatikanskega koncila. Ob debatah o ekumenizmu stopa vedno bolj v ospredje lik kardinala Newmana; zanj se je tudi že uvel proces za beatifikacijo. V Angliji izhajajo zbrani spisi njegovih del, Jean Honoré pa je svoji knjigi o angleškem konvertitu in začetniku oxfordskega gibanja dal naslov: *Itinéraire spirituel de Newman*.

Alojzij Geržinič

Minili so časi, ko je bilo umetnostno in kulturno delo omejeno na izbrane plasti. Vzporedno z naraščanjem tehničnih pogojev za gospodstvo nad zemeljskimi dobrinami se je duhovnih dobrin polasčala vedno obilnejša množica narodov in ljudstev. Naraščanje kulturnega osveščanja je narodom bogatilo sredstva za narodno in politično samostojnost in enakopravnost.

naši večeri

OSMI VEČER SKA

Predsednik Ruda Jurčec je najprej pozdravil predavatelja dr. *Tineta Debeljaka*, ki tokrat prvič kot profesor slavistike na katoliški univerzi v Buenos Airesu predava pred Slovensko kulturno akcijo. Obenem pa je pozdravil tudi pisatelja Zorka Simčiča, ki se je po potovanju po Evropi povrnil med nas. Predavatelj se je po uvodnih besedah pridružil poljskim obletnicam, ki jih te dni slave Poljaki, o katerih smo govorili v prejšnji številki. Nato je začel govoriti o Krasinskega *Nebožanski komediji*. Podal je najprej življenjepis tega plemiča — Poljaka, kraljevske krvi, sina poljskega vojskovodje pod Napoleonom, pesnikovim krstnim botrom, potem pa carskega generala, ki je pri Poljaki veljal za „izdajavca“. Označil je pesnikovo kosmopolitsko vzgojo, kajti večinoma je živel v zamejstvu — pol emigrant pol obiskovavec Poljske pod Rusijo. Nato je podal genezo dela: pesnik je dobil navdih za to dramo pri lyonskih nemirih; pisal pa jo je na pol slep v Petersburgu, na Dunaju in jo l. 1833 izdal — 21 letni mladenci — v Parizu pod svojo emigrantsko šifro „N. K.“ (to je: Napoleon Krasinski). Iz osebne tragedije se mu je dramska pesnitev razrasla v svetovne dimenzije, v trenje dveh sil v svetu — plemstva in proletariata — preteklosti in bodočnosti, ki se uničujeta med seboj v socialnem boju. Vizijo razrednega sovraštva poda v podobah „nebožanskega“ t.j. peklenškega videza, kot jih zapored predstavlja Možu na poti skozi taborišče revolucionarjev. Predavatelj je iz svojega prevoda komedije prebral te prizore iz III. in IV. dejanja, ki se nas, ki smo sami doživeli podobno socialno revolucijo, dojmijo z mogočno šekspirsko realistikom in demonskostjo. Plemstvo je uničeno po proletariatu, ki pa na razvalinah ne zna graditi. *Kristus je edini, ki more graditi novi red*. Predavatelj je podal literarno analizo dela in pomen pes-

Vedno bolj uvidevam, kako prav je imel urednik Glasa, da je želel poročila o tem, kaj se je na glasbenem področju zgodilo v Kulturni akciji v prvih desetih letih njenega obstoja. Zakaj jubilej sam najbrž ne bi prisilil, da bi se človek ustavil, da bi brskal po tem, kaj vse je bilo treba napraviti, katere so bile notranje in zunanje ovire, katere so bile opustitve ali s premajhno energijo zagrabljene težave. Predvsem pa tak pogled nazaj priključuje hvaležnost za vse, kar nam je božja Previdnost dala napraviti; hvaležnost vsem, ki so delali in ustvarjali; tistim, ki so sodelovali, podprli delo s priznanjem (celo navdušenjem), zanimanjem, konstruktivno kritiko; vsem, ki so nas hodili poslušat.

Nedvomno je vse to pripomoglo k dosežkom slovenske glasbene kulture, ki bi jih brez Kulturne akcije nikoli ne bilo. Vrsta prireditvev in stvaritev je dejstvo, ki se je vključilo v zakladnico slovenskega duha. Življenska sila slovenstva je poglavalno cvetove tudi v južnoameriški zemlji; srca naših ljudi in tujcev so se mogla obogatiti z njihovo lepoto.

Muzikalni talent našega naroda že desetletja ni Argentinini neznan. Glasbeni stiki med obema vojnama so sem spravili skladbe naših modernih in do danes so tu po koncertih, radiu in ploščah spoznali mnoga slovenska dela. Gallusa izdajajo v zbirkah cerkvenih pesmi in ga dovolj pogosto izvajajo, a počasi si utira pot vednost, da je bil Slovenec. Emigracije pred nami so imele svoje zборе. Iz njih je izšlo nekaj ustvarjalnih in poustvarjalnih glasbenikov, ki so prešli krog svojih rojakov. Velik uspeh je tu imel Dermota, colonski pevec Košuta pa se naglo dviga po — kot vse kaže — bleščeči poti opernega tenorja. Tudi iz našega emigracijskega vala se jih je nekaj uveljavilo v novi domovini. Slovensko zborovsko tradicijo nadaljujeta v prvi vrsti Gallus in Bajukov mendoški zbor, ob njih pa se največ cerkveni in ljudski glasbi posvečajo zbori po vseh naših večjih središčih. Z nami sta prišla dva umetnika mednarodne višine: ga. Golobova in Drago M. Sijanec. Dosegla sta velike uspehe in tudi najstrožje kritike prisilila k priznanju. Kaj to pomeni v tem velemestu, kjer so uspehi navadno podzidani z mogočnimi zaščitniki, zvezami, intrigami, denarjem in drugimi sredstvi, med katerimi najbolj nemoralna niso izključena! Oba spremljata delo Kulturne akcije z zanimanjem in naklonjenostjo. Ga. Golobova je l. 1959 v okviru naše ustanove priredila v veliki dvorani koncert, ki ga je Ruda Jurčec v Svobodni Sloveniji označil kot praznik slovenske pesmi.

Delo v glasbenem odseku Kulturne akcije pa je bilo delo Finkovih in Ančice Kralj. Le-ta je izborna podlaga od doma tu izpopolnila in v petih nastopih v okrilju Kulturne akcije — od 1. umetniškega večera l. 1955 do koncerta v dvorani Katoliške univerze — v stalno rastoči črti podala več slovenskih in slovanskih avtorjev, in s prav posebnim uspehom iberoameriške, torej tiste, za katere je bilo pri nas doma mnogo premalo zanimanja. Njeno igro odlikuje gibkost, lahkota v premagovanju težav, finesa v oblikovanju detaljev, veliko ritmične svobodnosti. Podajanje je obdano z gosto čustveno atmosfero, v kateri privede spopad kontrastov včasih do silnih sprostitvev.

Kvartet Finkovih prevzame z lepoto, sorodnostjo in zlitostjo glasov, kar ob veliki muzikalnosti vede do res komorne reproduktivne umetnosti. Interpretacija se orientira iz osrčja vsake skladbe, zato začutijo poslušalci utripanje le-te v izbiri in morebitnih modifikacijah tempa, v rasti in upadanju dinamičnih in intenzivnih sestavin, v plastičnem podajanju njene oblike in v spoštovanju njenega stila.

Valentina Kovač
Finkova, Alojzij
Geržinič in Božo
Fink pri koncertu.

Kvartet Finkovih: Marija Fink, Geržiničeva, Neda Fink, Božo Fink, Marta Fink

Posamezni glasovi melodije ne le „vodijo“, ampak prav kot melodija zažive — skrivnost rojenih pevcev. Kvartet Finkovih (navadno v kombinaciji s tercetom sester Finkovih in s samospevi baritona Božidarja Finka) je pri Kulturni akciji dal 6 koncertov: večer impresionistične slov. glasbe l. 1955 — obenem je bila to poklonitev nastopu naše pesniške moderne, saj je večina besedil bila Župančičeva, Murnova in Kettejeva; koncert l. 1957 (S. Rosa); 1959 (Kat. univerza, skupaj z gđc. Kralj); istega leta na jubilejnim večeru (skupaj z gđc. Kralj in z Rozmanovo igro Človek, ki je ubil Boga); l. 1960 (Birabén); l. 1962 (dvorana Arg. znanstvenega društva). Sodelovali so še na Debeljakovem, Novačanovem in argentinskem večeru ter na večerih posvečenih Mozartu in Schumannu. Prevzeli so tudi Geržiničevo spremno glasbo h Claudelovemu Marijinemu oznanjenju.

Tudi izven okvira Kulturne akcije se je kvartet večkrat predstavil našemu in tujemu občinstvu (po državnem radiju junija 1960, po televiziji, na traku za clevelandski radio, v ciklu koncertov SEGBE v Moronu, na cerkvenem koncertu v Lanusu, na koncertu v Museo social argentino, na cerkvenem koncertu v proslavo Kristusa Kralja (plaza Irlanda), in večeru v Slomškovem domu. Peli so tudi pri mašah za pok. msgr. Škrbecem in za desetletnico Kult. akcije, na ploščah Vesne in Jadrana).

Spored so zajemali iz italijanskih, nemških, francoskih, ruskih, argentinskih in slovenskih skladateljev, od renesanse (Gallus, Palestrina), preko baroka (Bach, Scarlatti), klasikov (Haydn, Mozart, Beethoven), romantikov (Schumann, Schubert), realistov (Musorgski, Balakirev), impresionistov in novih romantikov (Fauré, Debussy, Brahms, Wolf) do sodobnikov (Nabor Córdoba, Eisenstein). Med Slovenci je najmočnejše zastopan Gallus, sicer pa krog Novih akordov (Lajovic, Adamič, Krek, Schwab), in nekateri poznejši (Premrl, Kirmovec, Tomc, Lipovšek).

Glasbeni odsek je torej izvršil važno nalogo: podajal je občinstvu komorno glasbo in ga seznanjal s komponisti in skladbami, ki jih sicer slovenski izvajavci ne nudijo; tuje poslušavce pa je seznanjal z našo produkcijo. Razen tega so Finkovi krstili 13 slovenskih novitet — Geržiničevih skladb ob avtorjevi spremljavi: 9 kvartetov, 2 terceta in 5 samospevov. (Tri zborovske skladbe je krstil Gallus, eno člani Kult. akcije in gostje na 1. umetniškem večeru, en samospev pa V. Klemenčič).

Glasbeni odsek je oskrbel tudi več večerov s komentiranimi glasbenimi filmi in ploščami ter tri predavanja (Pot v glasbeni svet,

nitve v sklopu romantične drame, v kateri ima edinstveno mesto. Označil je načine odrskega vpriporjenja te pesnitve, ki je dosegla velike uspehe na svetovnih odrih, zlasti po nemški dunajski prireditbi l. 1936. Ta je vplivala tudi na ljubljansko gledališče, da je začelo tik pred vojno pripravljati igro (imelo je že prevod), pa je ni uprizorilo.

Tik pred koncem revolucije pri nas pa je predavatelj pripravil nov prevod in ga deloma priobčil v Domu in svetu (1944), dokončan rokopis pa nosi s seboj, čaka joč na priliko, da ga izda... Tako je predavatelj vsestransko obdelal to poljsko najbolj kozmopolitsko, pa tudi najbolj svojsko pesnitev in za predavanje žel toplo priznanje.

VERSKA SVOBODA NA II. VATIKANSKEM KONCILU

Deveti kulturni večer je bil v soboto 13. septembra v okviru filozofskega odseka. Predaval je č. g. direktor Anton Orehar, vodil ga je pa dr. Vinko Brumen. Dvorana se je napolnila, ko je vodja večera pozdravil novega predavatelja in izrazil upanje, da se bodo predavanja s tako tematiko še nadaljevala, saj gre za pritegnitev laikov k globljemu zanimanju za teološka vprašanja. Cerkevni koncil je mnogo problemov zastavil zelo globoko in visoko in je vsakor dolžnost vseh, da se ravnamo po novih tokovih, prevevajočih vso Cerkev.

Predavatelj je pristržno pozdravljen po pregledu uvodnih in dosedanjih del koncila izvajal med drugim:

Za ostvaritev ozračja, v katerem bi mogla začeti Cerkev razgovor z vsemi, ki so dobre volje, da se ustvari zdravo družbeno življenje, ki bo slonelo na objektivnih normah naravnega zakona in spoštovanju človekovega osebnega dostojanstva, je nujno, da ona izreče mnenje o svobodi vere. Osnutek za rešitev tega vprašanja je vatikanski koncil uvrstil v shemo „O ekumenizmu“ 5. poglavje, ki o tem razpravlja.

Sprejem tega poglavja je na glavnem zborovanju 19. nov. 1963 predložil član Tajništva za zedinjenje kristjanov, belgijski škof Da Smed. V njem poudari svobodo vere v pozitivnem smislu kot človeško pravico do svobodnega prakticiranja vere, v skladu z zahtevami vesti. V negativnem smislu pa kot odsotnost vsega zunanjega nasilja v osebnih odnosih do Boga, kakor jih zahteva človeška vest.

Ni to noben verski indeferentizem, da bi človek imel pravico gledati na verski problem, kakor se mu zdi, in odločiti po mili volji, ali se bo oklenil religije. Tudi ni to noben laicizem, ko bi bil človek brez vsake obveznosti do Boga. Ni

New York 1963: France Gorše, Anžica Kralj, Mirko Javornik.

to doktrinalni relativizem, kjer ne bi bilo nobene norme resničnosti. Prav tako ni to diletantski pesimizem, da bi imel človek pravico vstrajati mirno in radovoljno v negotovosti.

Dokument, ki doslej poleg tega priporočila škofa Da Smeda prvi o tem razpravlja, je okrožnica „Pacem in terris“, kjer Janez XXIII razvije dve trditvi: Po naravnem pravu ima človek pravico do svobodnega prakticiranja vere v družbi, kot mu ukazuje njegova vest, naj bo ta vest v resnici ali v zmoti. — Tej pravici odgovarja dolžnost, ki veže druge ljudi in javno oblast, da priznajo in spoštujejo to pravico, da bo človek v družbi zavarovan pred kakršnimkoli nasiljem.

Cerkev je ta nauk v zgodovini vedno branila, dasi moramo izjave razumeti vedno iz konteksta nauka in razmer. Tekom časa je Cerkev ta nauk razlagala in branila, kakor je zahteval razvoj človeka in družbe ter zmote, ki so o tem nastajale.

Dasi je pojem verske svobode težko določiti, kakor je govoril kardinal Bea italj. katoliškim juristom l. 1963, bo vendar treba pustiti svobodo verovanja človeku, ki se moti ali bona fide ali mala fide. In nikdar nima javna oblast pravice predpisati državljanom določene veroizpovedi ali odvisno od tega določati državljske pravice. Neodvisnost človekovo v tem pogledu veže le ozir na obči blagor.

V smislu tega nauka mora Cerkev oznanjevati vso resnico, zraven pa mora imeti ljubezen in potrpljenje s tistimi, ki niso še prišli, ali še niso pri polnem spoznanju evangelija. Katoličani se morajo zdržati vsakega posrednega ali neposrednega nasilja pri oznanjevanju evangelija. Nasprotno, spoštovati in priznavati morajo pravico in dolžnost, ki jo imajo nekatoličani, da se drže svoje vesti tudi tedaj, če ta po iskrenem in zadostnem iskanju ostane v dobri veri zmotna. In ob tem osnutku je dodati, kot že rečeno, da je celo priznati svobodo, če je v zmoti mala fide. V imenu nikakšnega verskega dokaza ne more nihče siliti nekatoličanov, da bi priznali katoliški nauk, če je to proti njihovi vesti.

Razpravljanje o tem vprašanju je velikega pomena, da se pojasni stališče do sprejema resnice. Je važno iz psihološkega stališča, da se ustvari med nekatoličani zaupanje, kot nujen pogoj za iskren dialog. Važno pa je tudi iz pastoralnega stališča, ki pokaže na strani katoličanov veliko bolečino zaradi razkola.

Kolikor so ob razgovorih ta problem koncilski očetje omenili (razgovora o poglavju kot takem še ni bilo), omenjajo vsi važnost rešitve tega problema kot nujen pogoj za pot do zedinjenja. Težave nastajajo zaradi različnega poj-

2 predavanji o moderni glasbi, ti dve sta bili objavljeni v Meddobju). Glas je prinašal oznake izvajanih skladb in analizo novitet, poročila o glasbenih prireditvah; nekaj načelnih člankov (n. pr. o razmerju med besedilom in glasbo; o prireditvah narodnih pesmi; o slovenski glasbi v francoski glasbeni enciklopediji Fasquelle). Tudi Meddobje je spremljalo naše delo (n. pr. Rennerjeva kritika Geržiničevega oratorija Baraga) in priobčilo dva pomembna intervjuja: ge. Kraljeve z go. Golobovo in g. Vodeba z A. Dermoto.

Končam naj z omembo enega izmed načrtov, ki nam niso uspeli: dati mladini možnost izpopolnjevanja, nastopov. Na srečo je pred dvema letoma začel s takimi nastopi Dom v San Martinu. Tam se je pojavila šola, nastal je mladinski orkester. Verjetno so pogoji za tak razvoj tudi po ostalih središčih. Mislim, da bi se morali temu poslanstvu posvetiti še obe mladinski organizaciji. Stvar bo odslej neprimerno lažja, ko nam že stoji osrednji dom z dvorano in — upam — klavirjem.

RUDA JURČEC

„SKOZI LUČI IN SENCE“

„...nadaljujte z istim pogumom in odkritostjo...“

Profesor dr. Vinko Beličič piše o knjigi SKOZI LUČI IN SENCE avtorju: „Dragi gospod Ruda, pustil sem 'Obdobje moderne' ker me je Vaša knjiga namah pritegnila. Na koncu sem napisal: 'Prebral 24. VIII. 1964 ob 12. uri.' Bral sem s svinčnikom v roki, občrtaval, kar me je posebno prišlo, popravil kako tiskovno napako ali jezikovno pogrško in še kako malenkost. Knjiga me je potegnila za sabo ko napet roman! Srečaval sem imena davnih let, imena iz let moje rasti. Čudil sem se Vaši bistri in uglašeni besedi, Vašemu spominu, jedrnatemu izražanju. — Za zdaj samo: hvala Vam gospod Ruda, za to pomembno delo, in prisrčne čestitke. Obenem pa prosim: nadaljujte z istim pogumom in odkritostjo, ne čakajte, Bog Vam dajaj zdravlja! Bilo bi prekruto, če bi taki spomini ostali torzo. — Zdaj se bom vrnil spet k Mečku... iz Vašega žara k blede liričnosti in sanjam samotnega podeželskega duhovnika. Pri njem ni smeha, kakršen je prikipek iz Vašega zdravlja...“

Prež. g. prof. dr. Rafko Vodeb pa piše iz Rima: „Dragi gospod Ruda, prisrčna hvala za knjigo in iskrene čestitke! Prebral sem jo v dveh dneh, čeprav je bil Veliki šmaren in nedelja, se pravi skupaj šest pridig. Seveda bom napisal kup pripomb in misli, saj je zaživel toliko obrazov in krajev. Zdaj jo bere č. s. E. K., ki piše zgodovino kongregacije šolskih sester za stoletnico, in je tudi vsa navdušena...“

Avtorjev rojak in sošolec č. g. dr. Rudolf Hanželič pa piše iz Córdoba dne 7. septembra 1964: „Dragi Ruda, kupil sem Tvojo knjigo in jo bral, bral skoraj brez prestanka, dokler nisem prišel do konca.“ Koliko lepote misli, dobrote v sodbah, prodornosti v pogledu! Ti iskreno čestitam.“

ZALOŽBA BARAGA

Pedernera 3253
Buenos Aires

Cena knjigi:

500 pesov,
broš. 400 pesov.

NAŠE KNJIGE V DESETIH LETIH

Stavili smo nekaj vprašanj uredniku knjižnih izdaj dr. Tinetu Debeljaku o delu naše založbe. Prva vprašanje:

„Kaj nas je vodilo pri sestavljanju knjižnega programa v tem prvem desetletju?“

„Poudariti moram 'nas', kajti kljub temu, da sem formalno urednik knjižnih izdaj, smo vendarle iskali, naročali, izbirali in odločali vsakoletni knjižni program vedno soglasno vsi člani upravnega odbora. Od tega zadnjega zavisi naš knjižni trg. Ne moremo namreč izdajati knjig, katerih ni, temveč le take, ki so na razpolago. Seveda lahko urednik organizira pisanje knjig, ki jih potrebuje, toda ali jih dobi take, kot bi jih želel, je druga stvar. Prosi, roti, izraža želje na to in ono stran, tiska pa seveda to, kar ima, in od tega kar ima, najboljše. Emigracija ne more producirati toliko in takih knjig kot domovina, ker nima toliko talentov, in ti nimajo časa, da bi napisali svoja videnja, kajti emigracija ne more nuditi pisateljskih poklicev, kakor domovina, ki jih namajema za plačane uradnike in seveda — temu primerno — za svoje — „slavopojce“. V domovini se da govoriti o „podržavljeni umetnosti leposlovja“, o nas samo kot „amateystvu“ iz talenta in idealizma, ki ni plačano, pa zato iskreno, lepše in resnično podarjeno „Muzam na oltar in bravcem v okrepitev duš“. Če bi domovina ali „obmejstvo“ videlo, s kakšnimi žrtvami pisateljev in nič manjšimi občinstva ustvarjamo slovenske knjige v tujini, bi gledala na nas z drugačnimi očmi, ne z molkom in očitki. S tem pa seveda nočemo reči, da morate gledati na nas nekritičnih zgolj-hvalcev vsega, kar izide v tujini, češ, že zaradi stvari, da sploh kaj izide, temveč bi samo pripomnil, da se marsikaj da opravičiti, kar bi se doma morda ne, da je izšlo takšno delo, kakršno je. Če delo ravno nima revolucionarnega, novega prodornega pomena, še ni rečeno, da delo ni potrebno in da ni zaslužio objave. Kot urednik bi si seveda želel, da bi slednja knjiga, ki bi izšla v okviru SKA, bila dogodek, da bi bila kot pomembna novost po prijemu in snovi, v bodočnosti nekoč priznana za „klasično“, ki je slovenska književnost — vzela v celoti kot enota z domovino —, pomaknilo za korak naprej, pa četudi s silo in proti splošnemu okusu časa. Takih knjig tudi v celotni naši literarni zgodovini ni mnogo, kaj žele med nami, ki smo silno zdecimirani in bomo vedno bolj. Zdaj imamo še nekaj impulsov z doma, toda v dvajsetih letih emigracije se je že marsikaj izsušilo, čakamo novega pomladka, ki pa je usmerjen že drugam in ne zna, ali vsak čas ne bo mogel več ustvarjati v našem jeziku. Ali ne gremo v zaton, ne v zarjo? Na to moramo misliti, ko gledamo naše izdaje, nad katerimi se kdo z ginjenostjo zjoka, drugi pa pomilovalno zmaže z glavo in skoraj da ne reče, kot si misli tretji doma: „Fej te bodi!“ Smo v strašnem razcepu časa in rodov, pa je pozitivno že to, da sploh kaj ustvarjamo. Neskončno pozitivno pa, če bo imelo to, kar ustvarjamo, tudi kakšno ceno. Ceno za naš čas, še bolj pa, če bo premagalo še desetletje in našlo trdna tla v naši literarni zgodovini. Nekaj bo gotovo pomembnega že v tem, kar smo doslej dali v javnost, nekaj pa bo pač le takega, kar bo samo razširjalo, ne pa poglobljalo, bodoče literarno zgodovinsko poglavje: Slovenska literatura v emigraciji. To poglavje, ki ga dozdej ni bilo, pišemo mi in radi bi ga seveda najboljše, vsekakor pa tako, kakor ga moremo s tem, kar imamo in kar dobimo.“

„In kaj bi radi?“

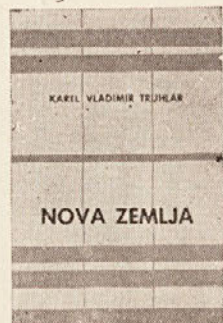
„Radi bi seveda taka dela, ki bi potrjevala našo pričujočnost v evropski sodobnosti in svetovni „avantgardnosti“, če hočete. Radi bi ujeli čas, v katerega smo bili nasilno vrženi iz domačega plota. Nekateri ga love, drugi škilijo nazaj čez plot domov in ostajamo z mislimi doma, kjer je naše srce. Ne terjamo prvega — avantgardizma — za vsako ceno, in ne odklanjamo drugega — domačijstva — iz principa. Eno in drugo bi radi, samo da ni žužmarstvo, da je pisano resno in s prizadevnostjo poeta in umetnika, čeprav ne najvišjega. Altissimo poeta je bil Dante, drugi smo „pisarji“. Prof. Prijatelj je delil pisatelje med genije-umetnike in med občane-pisatelje. Eni in drugi so potrebni, eni in drugi tvorijo literarno zgodovino, eni so vrhovi, drugi podnožje, toda temelji za nadstavbo genija. Ocena, ki bo padla v bodočnosti na nas, bo pač pokazala ustvarjalno zmogljivost emigracije.“

„In dosedanja knjižna žetev?“

„Za oceno našega izdajateljskega dela je treba imeti pred očmi to: najprej je bila tiskarna, potem založba in potem — knjiga. Najprej smo tiskali seveda knjige, ki so že bile napisane, potem take, ki so nastajale in potem take, ki so bile po načrtu naprošene in napisane. Takšna je bila geneza naše založbe, pa naj je to prav ali ne, resnično je. S prvimi smo hoteli najprej vzdržati kontinuiteto z našo literarno tradicijo, ki je bila doma — zaradi duha v njej — vržena v pozabo in klet. Odgrebli smo Preglja, Velikonjo, Majcena, tudi Balantiča... pobrali v snop Kocipra iz Dom in sveta in Mauserja iz koroškega tednika... Toda brez Kulturne akcije ne bi bilo Marolta, Simčiča, Jurčeca, verjetno ne Kremžarja, ne Nevene Rudolfove, ne Kunčiča, ne Beličiča, gotovo pa ne prelepih pesniških zbirk Truhlarja, avantgardističnih Papeža, tudi ne Danteja... in ne Zoreta... Celo Mauserjeva domačijiska povest in Kociprova impresionistična bi ostali morda neizdani, pa je kar prav, da vzdržujeta ravnotežje v založbi: v času abstraktne miselne umet-

Knjigo Narteja Velikonje LJUDJE je opremil Milan Volovšek

Pesniško zbirko Karla V. Truhlarja NOVA ZEMLJA je opremil France Papež

Umetnostni album, SLOVENSKA LIKOVNA UMETNOST V ZAMEJSTVU je opremil Ivan Bukovec

Povest Marijana Marolta ZORI, NOČ VESELA je opremil Andrej Mavec

Knjigo Zorka Simčiča:
**CLOVEK NA OBEH STRANAH
STENE** je opremil Milan
Volovšek

Ivan Pregelj: **MOJ SVET
IN MOJ ČAS**. Opremila Bara
Remec

Skladbo Alojzija Gerži-
niča **IRENEJ FRIDERIK BA-
RAGA** je opremila Bara Re-
mec

KYRIE ELEISON je biblio-
grafsko izdala Tina De-
beljak in Bara Remec

Uprava Slovenske kulturne akcije se že deset let shaja na tedensko sejo in sicer ob času, ko morejo izrabiti opoldanski odmor. Število sej je preseglo štiristo in ob priliki desetletnice jih je ujel fotograf. Od leve na desno so: podpredsednik dr. Tine Debeljak, dolgoletni blagajnik in pobudnik Lado Lenček, urednik Meddobja Zorko Simčič, odbor-
nik Božo Fink, podpredsednik prof. Alojzij Geržinič in predsednik Ruda Jurčec.
Tajnik Marijan Marolt je bil ob tej priliki odsoten.

nosti predstavljata z impresionističnimi svetlobnimi lisami, z realističnimi potezami in romantično čustvenostjo našo tradicijo. Mnogi so nam hvaležni prav zanj, ker sta jim most v novi čas. Oblikovno in snovno. In potem so med našimi knjigami še take vrednote, kot Lukmanov prevod sv. Avgušlina, Behtoncljev potopis na Hima-
lajo, Geržiničeva antologija zamejske proze, pa še razne umetniške bibliofilske knjige z reprodukcijami Remčeve, Gorčeta, Papeža in celo, da si skromni, toda kljub temu pomembni album zamejske likovne umetnosti s celo plejado novih imen. Zgo-
dovinski atlas, kljub pomanjkljivosti, tehnični in strokovni, predstavlja vendarle prvo
tovrstno slovensko delo; narodno vzgojno pa ima za emigracijo gotovo svojski po-
men. Najvažnejše bi pa pozabili, če ne bi s posebnim naglasom omenili revije
Meddobje, kjer uredniki Zorko Simčič, Ruda Jurčec in Rafko Vodeb ohranjajo ter
drže ogledalo času, ko grade analizo nas in naših lepe besede v sodobnem vrvežu
idej in smeril Poleg Vrednot in Zbornikov prav ta revijalna izdanja še presegajo
knjižno! „Glas“ pa prihaja pogostoma med naše naročnike in prijatelje; ohranja
zvezo med SKA, založbo in naročniki in skrbi za razgledanost in orientacijo o slo-
venski — tukajšnji „tujinski“, in tamkajšnji „domovinski“ ter sploh o svetovni kul-
turni konstelaciji. Ta revijalna izdanja ne spadajo v moj delokrog, pa naj jih ome-
nim, ker na mojih polica predstavljajo lepe — knjige.“

„In bodočnost?“

„Za bodočnost bi si želel novih rokopisov iz vseh vrst kulturnega dela. Želel
bi, da bi rokopis Velikonjeve literarne nagrade za dvajsetletnico njegove smrti v
letu 1965 rodil obilo sadov, da bi bila mogoča večja izbira in boljša kakovost. Naj
bi zavel nov ustvarjajoči val čez naše ustvarjavalce vseh kontinentov in jih povezal z
žetvijo v naši založbi, jeviljalni in knjižni. Prav gotovo pa bi si želel večjega od-
meva med občinstvom, za katerega se od časa do časa zelo, zelo bojim, ker ponekad
mogoče omahuje v brezbriznost... Zdaj ob desetletnici je menda čas že pokazal, da
naše delo ni brezpomembno, da ima svoj pomen za sedanjost in za — bodoč-
nost... za tujino in za — domovino. Poudarjamo: za domovino tudi!“

A. B.

Slovenski izobraženec, ki je prišel v inozemstvo in tam prvič videl
naše knjige in revije, je pisal Slovenski kulturni akciji:

„Videl sem, da Vaše delo v Ameriki presega vsako pričakovanje in
da mora prej ali slej priti čas, ko bo znano in priznано tudi v domovini.
Saj ste napravili marsikaj, preko česar ne bo mogel iti ne politični in
ne literarni zgodovinar. Prav za vsakega Slovenca, naj je vaš prijatelj
ali ne, mora biti bridko spoznanje, kakšna elita duševnih delavcev je mo-
rala zapustiti domovino.“

Za našo desetletnico je ta glas Slovenca, ki živi v domovini, pa se
je za hip izven nje ozrl po svetu, videl nas in naše delo, pa se vrnil
domov, najlepša čestitka.

Rim 1964:
France Dolinar posluša
pozdrave iz Buenos Airesa,
ki mu jih izraža Zorko
Simčič.

AKTUALNOST IN NEAKTUALNOST NAŠEGA DELA

(Iz evropskega pisma)

Zorko Simčič, Madrid

„...Seveda Evropa je Evropa, čeprav se je tudi ona spremenila. Mislim, da bi vsakomur izmed nas, ko bi se vrnili, bila blizu, čeprav je med nami toliko tisoč kilometrov in pa — toliko let... Naši prijatelji tu, bodisi ti, ki živijo v skupinah, bodisi oni, ki čisto osamljeni stojijo kje na mrtvi straži, nas pa seveda čutijo daleč, čeprav smo jim blizu srca. V bistvu gre za željo po pogostejšem dialogu.

V vsakem, tudi doslej mi še neznanem mestu, diham zrak, kakor da sem se po dolgih letih vrnil v rodno mesto. In kar bi mi nekoč v Evropi izven Slovenije pomenilo tujino, mi danes zadiši kot domovina. Čas in pa zorni kot duše... — Zanimivo: pred dvema mesecema me je Rafko odpeljal iz Rima v Tusculum. Ležala sva v travi — kako različni od bariloške! — in zrla v razvaline podkvastega gledališča. Trava je bila mehka, med njo so se dvigale krtine — pred petnajstimi leti sem jih nazadnje videl! — in krog in krog naju so na široko odpirale oči bele in zardele marjetice. Tiste prav drobne, na katere sem skoraj že pozabil.

Kakšna domačnost! To je domača trata... In vendar: mesec dni poprej je prav na istem mestu počival slovenski slikar iz domovine in ob pogledu na te travnike in na griče okoli začutil — tujino. „Tu ne bi vzdržal, vse je tako tuje. Moram domov!“

Ko že govorim o relativnosti... Včasih v Buenos Airesu mi sami od sebe ali pa zaradi pisem prijateljev iz Evrope govorimo o oddaljenosti — recimo Meddobja — od domovine, od slovenske aktualnosti. Zdaj ko sem križem Evrope govoril s tolikimi prijatelji in znanci ali pa tudi neznanci iz domovine, sem moral svoje mnenje spremeniti.

Res: naša revija ni odmev vsakodnevnim dogodkom doma. Pa tudi ne sme postati.

Želja po večji žurnalistični aktualnosti revije je lahko zdrava, lahko pa tudi ne. Včasih se bojimo, da bi Meddobje padlo v mrtvi akademizem, toda ali bi bilo manj nevarno in usodno, ko bi se pričelo izgubljati ob dnevnih dogodkih v domovini, ki niso vedno niti važni niti — pristni? Danes, ko je težko vedeti, kaj se doma res dogaja, kaj pa oblasti „naredijo, da se dogaja“, je treba dvakrat paziti. Če nas domovina boli in če ob mislih nanjo izgublamo ure spanja, je zato, ker nam je bliže kot vse drugo. Toda ne izgublamo noči zaradi pripetljajev, ki se že teden dni kasneje izkažejo kot muhe enodnevnice, ali ki so zgolj slučajnosti, ali pa, ki so celo — organizirani, zato da zamglijo resnično sliko. Resnična podoba miselnosti doma in pa mo-

Trst 1964:
Poletni literarni pomenek (od leve na desno):
Avgust Zele, dr. Rafko
Vodeb, Zorko Simčič, Jo-
že Peterlin in Vinko Be-
ličič.

movanja o razmerju človeka do družbe in o razmerju Cerkve do države. Tega enotnega pojmovanja ni niti v krogih katoliške Cerkve same.

Omeniti je pomanjkljivost osnutka „O verski svobodi“, da se ne izrazi o pravici tistega, ki je v zmoti mala fide.

Splošen aplavz je zaključil bogata in podrobna izvajanja in po kratkem odmoru je sledila debata, da so se osvetlila še nekatera podrobna poglavja in podčrtala stališča o problemih, ki nas najbolj zanimajo. Ponovno hvaležno odobravanje je potrdilo vtis, da je bil ta večer eden najuspešnejših v letošnji sezoni.

odmevi

— „AMERIŠKA DOMOVINA“ v Clevelandu je dne 27. avgusta objavila uvodnik za desetletnico obstoja Slovenske kulturne akcije. V številu z dne 3. septembra pa je izšel ponatis kritike Alojzija Geržiniča o knjigi Ruda Jurčeca: Skozi luči in sence, I. del, ki je bila objavljena v Glasu XI, številu 13/14.

— „MISLI“, mesečnik v Avstraliji, objavljajo članek pod naslovom: „Desetletnica Slovenske kulturne akcije“, in ugotavljajo: „Kjer je volja, tam je pot“ — to geslo pogosto slišimo. Izjeme med nami so pa tisti, ki se po tem geslu tudi ravna. Taka izjema je bila pred desetimi leti skupina rojakov v Argentini, ki je zamislila ustanovitev Slovenske kulturne akcije. Kar nenadoma je nekega dne vrgla v javnost svojo idejo. Drugi smo zamajali z glavami, se čudili, mnogi postali nejevoljni. Kaj si vendar domišljujejo?

Pa se je kmalu izkazalo, da ni bila le domišljija. Še vse bolj jasno je to ob desetletnici. Nad 50 novih knjig, revij, periodikov. Nešteto predavanj, pobud, poučnih sestankov. Z eno besedo: obneslo se je. Kdo bi se čudil, da je ob desetletnici potrebna pomoč, da se bo nadaljevalo?

Naš list je vedno spremljal delo, napredek in težave Slovenske kulturne akcije, z veseljem je beležil njene uspehe. Kako bi mogel ob desetletnici odreči svoje čestitke in najboljše želje za nadaljne uspehe? Ne dvomimo, da gre to iz srca vsem, ki list MISLI poznate, čeprav morda niste med naročniki in plačevalci.

Naj se čestitkam pridruži tudi — podpora. Ni dvoma, da jo kdo med nami zmore. Brez pomisleka objavljamo PROŠNJO IN VABILO za jubilejni sklad. Naj bo prav toplo priporočeno!“

— Pred nekaj tedni je v Ljubljani umrl pisatelj in publicist *Juš Kozak*. Komaj nekaj časa pred smrtjo je Slovenska matica izdala njegovo poslednje delo „Pavlihova kronika“, ki je posebne vrste avtobiografija; vendar se je avtor odmaknil direktnemu podajanju lastnih spominov s tem, da sebe predstavlja pod imenom Javor in bi delo torej moglo biti neke vrste slovenski poskus Wilderjeve „Slike Dorian Gray“. Ker je bil pisatelj po poklicu profesor zgodovine, preseneča odklik od zgodovine same, čeprav bi se slednja mogla kar vsiljevati pod pero bivšemu zelo vodilnemu članu prepovednega gibanja okr. l. 1910. Preseneča tudi naslov, ko se junak melanholično skriva pod „Pavliho“ kroniko, pa je pri tem pavlihovska plat zelo, zelo skromna. Pred očmi mu je lebdela nekaj, kar bi naj bila slovenska zmes donkijotstva in sančopancevstva hkrati, pa je le šibko podajanje duhovne neboljnosti, v katero je bil zajet tedanji slovenski svet, ki še ni bil zrel ne za kipeč humor in ne za polno tragičnost. Pisatelju je pred očmi lebdela nujnost, kako razložiti brezkrvnost slovenske nacionalne revolucionarnosti pred letom 1918 in s tem opravičiti lastno mlaha-revolucionarno obnašanje v letih 1941-1945, s katerim dosledni marksist ni mogel biti zadovoljen. Dasi je avtor doživel 28. junij 1914, dan sarajevskega atentata, na Dunaju, ga opisuje z neverjetno brezbriznostjo. Prva svetovna vojna ga je zanimala le kot borba z lastnimi kompleksi in se Pavlihova kronika izpoje v izrazit spev slovenskemu „fin de Siècle“: dekadentnost v popolni izkoreninjenosti. Avtor, ki je bil sicer močan v slikah Ljubljane (Šenpeter) in strasten memorialist (Lesena žlica), se je tokrat zatekel v krhko lirčnost, ki prepričuje z dovršenostjo v zgradbi in ravnotežju podob. Knjiga je pretresljiva tožba pisatelja, ki prve revolucije ni izživel do konca in se je pred drugo mogel opravičiti samo s poklonom poraza, popolne nemoči. Delo izven, kakor da bi naš narod še ne bil goden za razbitje pavlihovstva in za vstop v tragičnost človeške usode skozi donkijotstvo ali sančopancevstvo.

— Na gradu Catarina Cornaro de Asolo v Benečiji so v avgustu in septembru priredili dramski festival v okviru ustanove Eleonora Duse. Repertoar je obsegal dela Sofokleja, Plauta, Shakespeara in Ruzanta ter sta sodelovali gledališki skupini „I Delfini“ ter „Il Collectivo“. Med igralci je bil tudi Andrej Božič poleg Paole Borboni, Federika Hamberlina in Virginie Gazzole. Sofoklejeva Kraljica Edipa je režiral Paolo Gazzara.

rebitnega razvoja, to je mozaik, ki se prikaže le polagoma, po napornem trudapolnem iskanju ter razglabljanju in pa — šele takrat, če ga sestaviš v miru in pa brez strasti. In pa z zdravo ljubeznijo. Prav nič ne dvomim, da je danes relativno manj ljudi v Ljubljani, ki bi vedeli, kaj se v resnici doma dogaja, kakor pa v zamejstvu.

Jasno je, da se doma mentalna konstrukcija spreminja in da jo moramo poznati, če hočemo spremljati narodno življenje. Toda resnične mene prihajajo počasi, ker rastejo od znotraj, ne pa na zunanjo spodbudo, kaj šele ukaz! — in kadar se je v koreninah kaj spremenilo. A ta razvoj je počasen: vsekakor ne tako hiter, da ga tudi mi preko morja ne bi mogli dojeti. Doma bodisi zaradi nekoliko širše svobode tiska bodisi zaradi utrujenosti cenzorjev prihajajo zlasti v literarnih revijah na svetlo misli, iz katerih je možno sklepati o dose-danem razvoju pa tudi predvidevati bodočo krivuljo. Če smo onkraj morja kdaj slabo informirani o domačem dogajanju, smo zato, ker smo te, včasih le med vrsticami zapete glasove, preslišali, ne pa zaradi kilometraž, ki nas loči od Evrope. Preslišati jih more tudi človek, ki živi sredi Ljubljane. In, kakor vidimo, jih res mnogi ne slišijo. Gre za vprašanje zanimanja, za možnost pronicanja v stvari, ne pa za bližino ali oddaljenost od kraja dogodkov.

Mislím, da si vsi želimo iti bolj do korenin domačemu razvoju — čeprav razna „nova“, „moderna“ filozofska dognanja mladih doma dostikrat predstavljajo že desetletja od filozofov in od njih učencev zapuščene barikade — saj so ta dognanja v glavnem le nastala iz poštenega iskanja in jih je kot taka treba vzeti v poštev, pa tudi zato, ker imajo — taka ali taka — svojo težo. Poleg tega: mar ni tudi zmota lahko filozofsko interesantna, mar tudi deformacija ne definira neke miselnosti, ne nakazuje možne razvojne linije? Pri takem razglabljanju bi nam seveda moralo iti bolj za klasifikacijo ali zgodovinsko uokvirjenje kakor pa za filozofski dialog. Predvsem bi bilo treba že enkrat zapisati, da nekaj še ni „novo“ ali „moderno“ ali „prvič na evropski višini“ — samo zato, če tisti, ki to „novo“ filozofijo pišejo, razen svojega železnega repertoarja drugega ne poznajo, niti ne morejo — ali pa, doma, nočejo — vedeti ničesar o slovenski miselnosti, o dogajanju in delu pred letom 1945.

Pa še en vidik bi morda kazalo vzeti v poštev. Včeraj sem govoril z Ortega Spottornom, urednikom revije Occidente. (Obiskal sem ga pravzaprav bolj v zvezi z morebitnim prevodom neke knjige njegovega očeta Ortega y Gasseta.) Knjigi „España inveterada“ iz leta 1921 je Ortega y Gasset v ponatisu l. 1934 pripisal misel: so dela, ki zastarajo, so pa dela, ki šele po desetletjih postanejo aktualna, ker so bila predčasno napisana. Dejstvo je, da je ta knjiga danes aktualnejša, kakor je bila za časa prvega izida. — Njegov sin pa danes ugotavlja, da je knjiga zdaj še bolj aktualna, kakor pa je bila pred tridesetimi leti — ne samo za Španijo! — kajti morda so šele danes dani pogoji, da se iz knjige potegnejo zaključki, ki so — ostvarljivi...

Saj ne, da se naj ne bi še bolj menili za evropske in tudi slovenske zunanje dogodke. Tista „kjer je dim, je ogenj“, gotovo drži, toda če naša razglabljanja niso vedno prinesla pravih sadov, ali ni morda bilo prav zato, ker smo bolj analizirali dim, kakor pa se spraševali, odkod ogenj in kakšen je?

IZDAJA CELOTNE BOŽANSKE KOMEDIJE

Na svoji seji dne 3. septembra 1964 je uprava Slovenske kulturne akcije v okviru proslav desetletnice obstoja sklenila izdati ostala dva dela Dantejeve Božanske komedije: *Vice in Nebesa*. Delo bo izšlo kot izredno izdanje v prevodu dr. Tineta Debeljaka, preko prednaročbe in pod pogoji, ki bodo še objavljeni, podobno kakor je bilo ob izdaji I. dela: *Pekel*.

Kakor je prvi slovenski prevod Dalmatinovega Sv. pisma izšel leta 1584 v emigraciji, tako bo podobno delo, višek svetovne literature, izšlo prvič v celoti v emigraciji, ko je morala svobodno kulturno delo opravljati skupina svobodnih slovenskih književnikov v tujini.

Slovenska kulturna akcija pa se zahvaljuje prevajatelju, hkrati pa prosi, vse rojake po vsem svetu, da naš še z večjo vero in veseljem podpro pri našem delu!

Uprava Slovenske kulturne akcije.

— Razumevanje sodobnih tokov v Rusiji bo olajšal izid dela „The Concise Encyclopaedia of Russia“. Knjiga je izšla v zbirki Everyman's Reference Library pri Dentu v Londonu. Leksikon nudi vse podatke o ruski zgodovini, topografiji, znanosti, literaturi, filozofiji, glasbi in religiji. Kritik je v Economistu označil delo kot edinstveno, ker zajema prav vsa področja sodobnega zanimanja.

— Londonski knjižni trg je obogatilo delo kitajskega kritika in zgodovinarja Maia Linga: *A History of Chinese Literature*, ki mu je uvod napisal Lin Yutang. Poleg analize dob in idej prinaša prevode pesmi, črtic in vsebino večjih del iz vse kitajske literature in še pregled vseh pesnitev od leta 1000 pr. Kr. do sodobnih sadov moderne kitajske književnosti. Ocenjevalci menijo, da se bo težko izognil temu delu, kdor bo hotel proučevati sodobno Kitajsko.

DESET LET GLEDALIŠKEGA OPRAVILA

Nikolaj Jeločnik

Ko smo pred desetimi leti snovali in zasnovali mimo drugih tudi Gledališki odsek v Kulturni akciji, smo hoteli izpolniti z njim običajno vrzel v našem zdamskem umetniškem snovanju: ustvariti smo skušali gledališko snovanje v njega pravem smislu in obsegu, ki ne bo namenjeno zabavi vsega dobrega žejnega občinstva ali izpolnjevanju priložnostnih prazniških dni, pa obletnic, marveč bo stremelo, v danih možnostih in sposobnostih, da oplojeni z izsledki velikega svetovnega odra, ki se nam je v svobodnem svetu na široko odprl, oplemenitimo vsaj v skromni meri slovensko gledališko kulturo. To pa z resnim študijem, z vestno pripravo predstav in nastopov, z osebnim umetniškim hotenjem in prizadevanjem, z iskanjem novih, še ne izraženih možnosti v naši gledališki tvornosti. Po desetih letih, ki je v umetniškem delu in snovanju zaprav kratka doba, pač ne moremo sami o sebi ustvarjati dokončnih, določenih sodb. V to so poklicani gledališčniki, ki so od blizu ali od daleč sledili našemu delu. V spričevalo tega truda pa moremo v desetih letih naštetih enaintrideset predstav in gledaliških nastopov (ne štejejo sem vseh naših sodelovanj pri drugih gledaliških podvigih, niti ne samostojnih gledaliških stvaritev izven Kulturne akcije, ki jih je tudi lepo število in ki bi brez nje prav gotovo ne bili zreli dosežki, kot so. Predstavili smo slovenski publiki svetovne avtorje, ki bi jih sicer verjetno nikoli ne videla. Izbirali smo pri sestavljanju vsakoletnega gledališkega načrta odrske stvaritve, ki jih rojaki po gledališčih v domovini ne vidijo. Uvedli smo nov slog gledališkega dela: gledališče brez zastora, pa bralno-igrano dramo. Nekateri zdamski pesniki so se prav na našo pobudo lotili pesniških prevodov svetovnih avtorjev: Eliot, Aishil-Papež; Ghéon, Claudel, Anouilh, Sartre, Fabbri, Goldoni, Mauriac, Graham Greene - Jeločnik; Fabri - Rozman; Williams - Volovškova). Pobudili smo izvirno zdamsko odrsko snovanje — Willenpart in Rozman. Iskali in dognali smo nove izrazne in oblikovne možnosti: oba recitacijsko-igralska večera; uvedba govornega zbora, sicer izven našega odseka, pa vendar po izsledkih in dosežkih njegovih teženj; nove scenske možnosti (verjetno so nas prav naše skromne razmere prisilile v to iskanje; tu je Eiletz prav pionirsko zaoral v ledino); zavestna težnja in skrb za zlahtnost in lepoto slovenske besede... Vse to pa — vredno je kot dokument, da pribijemo: ob pomanjkanju najosnovnejših gledaliških in odrskih pomočkov, brez lastnega odra, nenehni gostjači skozi deset let po farovžih, pri sestrah, pri patirih in bratih (samo štirikrat v resničnem gledališču!), brez primerne prostora za vaje (skoraj domala vse so bile po stanovanjih posameznih članic in članov), brez potrebnih gmotnih sredstev, podprti edinole z resnično ljubeznijo do gledališke umetnosti vseh svojih članov, sodelavcev in prijateljev, pa z očitno naklonjenostjo slovenske zdamske publike v Buenos Airesu.

Po časovnem redu so bile naše predstave naslednje:

H. Ghéon „Igralec in milost“; „Paul Claudel v besedi in igri“; I. Pregelj „Azazel“; Marijan Willenpart „Zadnji krajec“ (krstna predstava); P. Claudel „Oznanjenje Marijino“ (prva predstava v slogu bralno-igranega gledališča); T. S. Eliot „Družba pri koktajlu“; Branko Rozman „Roka za steno“ (krstna predstava); Carlo Goldoni „Skopuh“; A. T. Linhart „Miss Jenny Love“ (bralno gledališče); I. Cankar „Lepa Vida“ (bralno gledališče); Umetnost recitacije (z gledališko interpretacijo svetovnih in slovenskih poetov); Diego Fabbri „Preiskava“; „Igralec v igri“ (gledališki večer z odlomki dramskih del naslednjih avtorjev: Aishil, Sofokles, Pregelj, Anouilh, Shakespeare, J.P. Sartre, Graham Greene, F. Mauriac, E. O'Neill in A. Čehov); A. T. Linhart „Ta veseli dan ali Matiček se ženi“; „Poet med nami“ (Prešeren v gledališki interpretaciji svojih poezij); T. Williams „Steklena menažerija“; Branko Rozman „Človek, ki je ubil Boga“ (krstna predstava); P. Claudel „Oznanjenje Marijino“; J. Anouilh „Medeja“; J.P. Sartre „Zaprta vrata“ (bralno gledališče); Branko Rozman „Obsodili so Kristusa“ (krstna predstava); „William Shakespeare med nami“ (večer v počastitev 400-letnice bardovega življenja).

S ponovitvami vred — enaintrideset nastopov in predstav!

Režiserji teh gledaliških večerov so bili: Marijan Willenpart; Nikolaj Jeločnik, Maks Borštnik; scenografi pa arh. Marijan Eiletz, N. Jeločnik, M. Volovšek in M. Borštnik.

Ne bo odveč, če ob desetem jubileju našega gledališkega opravlja imenoma navedemo vse ustvarjalne članice in člane, ki so pomogli s svojim delom in prizadevanjem k tem dosežkom: brez njih bi ne bilo ne odseka, ne tega skupka predstav in večerov. Od prvih pionirjev pred desetimi leti pa do najmlajših danes so naslednji: Marijan Willen-

Marijan Willenpart: „Zadnji krajec“
(na sliki: Marijan Willenpart in Nataša Zajc); režija Marijan Willenpart.

Ure ustvarjanja in lepi trenutki srečavanja z umetninami so kakor blagoslovi posebne milosti. Slovenski umetniki in pisatelji snujejo in grade silnice in zgradbe, da se moremo vsi znači ob istih za vedno neizčrpljivih vrelcih Lepote in Ljubezni. Ponižno uživajmo vse, kar našo vsakdanjost dviga v razmerja veselja in večnosti!

Branko Rozman „Človek, ki je ubil Boga“
(na sliki: Jože Rus in Marija Kutnar Jeločnikova); režija Nikolaj Jeločnik.

Leva zgoraj: T. S. Eliot „Družba pri koktajlu“ (na sliki: Vanda Majcen Martelančeva in Jože Rus); režija Nikolaj Jeločnik — Desno zgoraj: T. S. Eliot „Družba pri koktajlu“ (od leve na desno: Maks Borštnik, Nikolaj Jeločnik, Nataša Zajc, Marija Kutnar Jeločnikova, Maks Nose in Jože Rus).

part, Nikolaj Jeločnik, Jože Rus, Maks Borštnik, Maks Nose, Marijan Eiletz, Frido Beznik, Nataša Zajc Smersujeva, Vanda Majcen Martelančeva, Pavči Maček Eiletzova, Marija Kutnar Jeločnikova in Majda Uršič Volovškova. Ob teh pa še lepo številu gostov in prijateljev, ki smo jih uspeli pritegniti v krog našega snovanja.

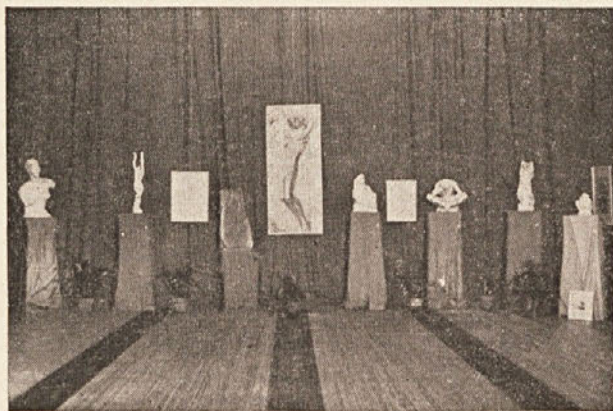
Naše gledališko delo se je dopolnjevalo s plemenitim študijem gledališča in njegovih skrivnosti. Lahko zatrdimo, da so bile vse vaje za sleherno predstavo dejansko globok in razsežen gledališki seminar, nekakšna resnična gledališka delavnica, kjer smo s prizadevnostjo in hotenjem vseh sodelujočih skušali ujeti odmev našega zdomskega medobdobja v gledališki stvariteljski težnji, odkriti nov obraz in novo podobo slovenske gledališke kulture, oplementiti jo z dognanji svetovnega odra našega vesoljskega stoletja, brez politično dogmatskih navezkov, ki duše gledališče v domovini, pa tudi brez idejno nedognanega vzdusja, tako lastnega modernemu zapadnoevropskemu in ameriškemu gledališču. Cankar in Linhart sta botrovala našemu delu od vsega početka. Deset let dognanj in dosežkov je potrdilo, da smemo brez bojazni zreti v bodočnost. Nadaljevanje našega gledališkega prizadevanja se je preneslo že tudi v nove, izvenodsekovne oblike (Jeločnik z adrogejskimi študenti in njihovim govornim zborom, pa najnovejša njegova odrska stvaritev — Župančičeva Duma; pa Jože Rus v Chicagu z mladimi močmi, lahko rečemo prava podružnica odseka, z istim hotenjem, načrti in delom: po njegovi zaslugi Linhartov „Matiček“ prvič v ZDA...).

Ob deseti obletnici ustanavlja zdaj odsek tudi Gledališko šolo, kjer bo skušal zbrati vse mlade talente, ki jim je do resničnega umetniškega gledališkega ustvarjanja. Odsek upa, da bo prav gledališka šola najlepše potrdilo njegovega dosedanjega prizadevanja in hkrati tudi poroštvo za bodočnost. Zvesto smo namreč prepričani, da je prav Kulturna akcija po svojem gledališkem odseku poklicana zbrati in resnično izsolati trop mladih igralskih talentov med nami — nekaj jih menda je! — in jim dati možnost tudi slovenskega gledališkega ustvarjanja. Brez gledališkega naraščaja ni bodočnosti življenju slovenskega gledališča v zdomstvu. Kulturna akcija se je od vsega početka prizadevala za ožvitev prave gledališke zavesti med rojaki v zdomstvu. Če smo pri svojem delu morda kdaj naleteli tudi na nerazumevanje, je bilo to pač zato, ker nam je šlo res za gledališče.

Pregled opravljenega dela navdaja z zaupanjem; pa s prepričanjem, da je nekaj našega truda vendarle obrodilo dober sad.

— Leva spodaj: Paul Claudel „Oznajenje Marijino“ (na sliki od leve na desno: Jože Rus, Marija Kutnar Jeločnikova, Nikolaj Jeločnik, Tina Glavar in Nataša Zajc Smersujeva); režija Nikolaj Jeločnik. Desno spodaj: A. T. Linhart „Ta veseli dan ali Matiček se ženi“ (od leve na desno: France Hribovič, Dore Kostrevc, Maks Borštnik, Marija Kutnar Jeločnikova, Maks Nose, kleči Pavči Maček Eiletzova, za njo stoje Metka Smersu, Jože Rus in Frido Beznik in zadoj kmetijski fantje in dekleta).

meddobje — revija generacije brez meja

Ruda Jurčec

Kdaj se je revija rodila, kdaj se je osvestila, kdaj je zaživela? Bilo je v dobi, ko smo bili vrženi čez meje v svet brez mej; iskali smo trdnih točk na obzorju brez mej... Iskali smo se v senci bazilike Marije Snežne v Rimu, sestavljali mejnike števil in črk, da bi si priborili svobodnega zraka v svetu, ki še ni znal odpreti novih meja. Ko smo iztaknili tiskarno s slovenskimi črkami, nas je zalila povodenj inflacije rimskega poletja leta 1945. Pod stebri bazilike Sv. Petra smo dognali, da nismo naplavina poraza; grobovi so šli z nami v svet s koreninami, ki jih tudi smrt ne more uničiti. Šlo je le za to, da bi ostali zvesti širini sveta; od vseh strani nas je zalivala, varila nove vzmete pljuč in utripov!

Odhajali smo v svet, a nismo odhajali v tujino; bili smo na poti po tisto, kar je bilo naše. Ves svet nam je voljno legal v naročje, zvenelo je od vseh strani, pred nami je bil beli, svetli prt brezbrežnosti, na njem darovi, prebogati za otroke najmanjšega naroda v Evropi. Vsi in vse je rastle v ogromnost templjev, lovili smo se v kupole brez stolpov, srepli v opojno tekmo z večnostjo.

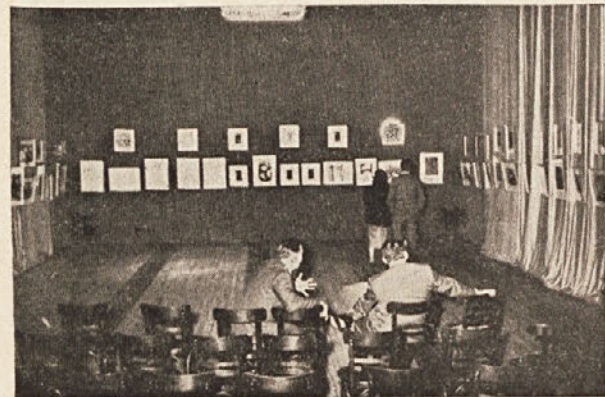
Odtrgali smo se od doma, a z večnim zvenom njihove oporoke v srcu, ter smo rasli v spoznanje, da je trpljenje najvišja raztopina ljubezni. Od tam nam poje himna o rasti v očiščevanju, med nas doni nenehno žuborenje nikdar izpetega slavošpeva luči, oči nam zalivajo zlate in modre barve listin o večni zasidranosti slovenstva — med nas prihaja, ker je brez meja; meja ni bilo pred nami, jih ni in jih nikdar več ne bo po vsej zemeljski obli. Resnično, vrženi smo bili v prepad niča, da bi v ognju lastne krvi spoznali, kako smo neizčrppljivi v neskončnosti pravice in resnice; smo kakor vladarji dežel brez meja na početku in brez meja na koncu.

Tako postajamo nič in vse. Vdano se predajamo harmonijam sveta, ki je ves samo naš. Smo odmev v odmevu brez dna, živimo iz noči v novi dan, polni bogatije in poslanstva slovenstva. Bilo je in je najbolj ob naši strani, kadar smo v najglobljih nedrih sveta. Ne, ne — le nikar meja! Vsak naš trenutek je dolg kakor večnost in vsaka večnost je bogata kakor en naš trenutek!

Živimo v uri velikega pričakovanja — bliža se najvišji advent za srečanje z Lepoto!

Vsak je v svoji kamrici brez meja, ko je bolečina sreča in je sreča bolečina. Ponižno prihajamo, da bi se postavili ob stran BESEDI, ki je zapela:

„Živě naj vsi naródi...“

Levo zgoraj: Meštravičeva razstava leta 1954 v Buenos Airesu, desno zgoraj (od leve na desno): Tajnik SKA Marijan Marolt, šime Pelicarič in Bara Remec na razstavi slovenske grafike septembra 1954.

Kulturno delo ustvarja med svojimi občani blažene pogoje za lepo povezanost. Smo že družina, raztresena po vsem svobodnem svetu, a smo si blizu, pod lastno streho, ker med nami ni meja. Ohranjajmo se, bomo si zvesti v veri in upanju, vse pa naj nadkriljuje ljubezen do slovenstva!

— Levo spodaj: Pogled na Razstavo slovenske grafike leta 1954 v Buenos Airesu. Desno spodaj: Na razstavi Loka. New York, november 1963, (od leve na desno): Miro Župančič, Anžica Kralj, France Gorše in Jože Vodlan.

TUDI LONDON ČESTITA

— Septembarska številka londonskega mesečnika „KLIC TRIGLAVA“ objavlja poseben članek pod naslovom „Slovenska kulturna akcija: Ob jubileju!“ V uvodu podaja zgodovinski pregled in delo založbe ter Meddobja in Glasa in opozarja na razpis Velikonjeve literarne nagrade. Med drugim pa podčrtava: „Kdor dela pošteno in zvesto za svoj narod, danes ne dela samo za lepšo bodočnost svojega doma in domovine, ampak razteza peruti svojih poletov že nad ves svet: služi vsemu človeštvu, rešuje hkrati z drugimi ves svet!“ „Svet se je zmanjšal — navzočnost slovenstva v svetu pa se je povečala“, bo geslo jubilejne prireditve SKA dne 3. oktobra 1964 v Buenos Airesu, ko se bo jubilej javno proslavil. SKA sledi tej smeri, opravljeno delo je neizbrisen dokaz, hkrati pa opozorilo in vabilo vsem rojakom — ...vsi se naj vključijo v krog vseh tistih, ki vedo, da noben totalitarizem ali monopol ne more zatreti duha slovenske ustvarjalnosti. Vse to terja mnogo žrtev — in člani SKA (nekateri kot odborniki uprave SKA že deset let opravljajo vse delo brez sleherne nagrade) se novih žrtev ne boje!

Primer s „Perspektivami“ je nazorno pokazal, kako je z našo kulturo doma. Ob tem dejstvu je zato poslanstvo „Slovenske kulturne akcije“ tem večje in naša podpora tem nujnejša. Slišali smo prigovore proti kvaliteti nekaterih SKA publikacij, a pristaviti je treba, da tudi v vodstvu niso povsem zadovoljni. Toda čudež brez široke podpore ne morejo delati, kot tudi pisatelji — utrujeni od tovarniškega ali pisarniškega dela — ne morejo dati od sebe najboljšega. Zato literarne nagrade!“

NEW YORK 1963:
RAZSTAVA LOKA

AVSTRALSKA SLOVENIJA ČESTITA

P. Bernard Ambrožič OFM

Med čestitkami Slovenski kulturni akciji za desetletnico pač ne sme manjkati glas iz Avstralije. Bolj iz spodobnosti kot v dokaz, da je SKA tudi nam v ponos in da smo tudi mi gredica njenega cvetočega vrta.

Nekje je bilo zapisano: Zdi se, da je avstralska Slovenija številčno že močnejša od argentinske. Ne vem, koliko je pisar zadel in koliko zgrešil. Tudi ne mislim preiskovati. Če je pa zadel, bi jaz rad dostavil znani rek: Pomnožil si število, nisi povečal veselja... Avstralska Slovenija živi lastno neodvisno življenje in le kak njen drobec začuti potrebo zateči se po življenjski sok k studentem S.K.A. v Argentini — ali kjerkoli bi že žuboreli njeni življenjski vrelci.

Ne vem prav gotovo, vtis pa imam, da je za štetje naročnikov SKA v Avstraliji prstov na eni roki preveč. Čuditi se temu ni. Ne bom rekel, da ljudje pri nas sploh nimajo smisla za branje. Vsaj za branje povesti še kar: Finžgar, Mauser, Jalen, Mohorjeva. Tu pa tam se „posreči“ tudi SKA izdati za nas „primerno“ knjigo. Taka še nekam „gre“. Vrednote, Meddobje in podobne reči — da ne omenim pesniških zbirk — to ni za nas! Preučeno, pregloboko, pretežno. Tudi mnogo — prepusto.

In še drugo je! „Za povestno knjigo, tudi za nekaj periodičnega — po funtu že še odpravimo nekako, po dva naenkrat pa ne. Čez nekaj mesecev nam novo povestno ponudi, spet dobiš funt, če bomo ravno pri volji. Če pa prideš in vabiš v včlanjenje v SKA in seveda poveš, da je treba seči v žep in v eni sapi izvleči toliko in toliko funtov, dragi moj, s teboj se ne menimo! Boš že oprostil, saj veš, kako je...“

Seveda vem, kako je! Zato sem zapisal: Pošiljam čestitke SKA ob desetletnici, ker se tako spodobi. In jih pošiljam kar v imenu vseh avstralskih Slovencev in povrh tudi Slovenk. Da se to spodobi, bo razumel vsakdo med nami. Vem, da ne bo nihče ugovarjal, če slučajno izve, da so čestitke odšle.

Upam, da bo podoben glas iz Avstralije prejela SKA tudi ob svoji dvajsetletnici — garantiram pa ne. Kljub temu naj tisti čas pride!

Kulturna in duhovna izolacija bi pomenila korak nazaj! Umetniki, odsekani od svojega ljudstva, bi bili kakor brez virov, brez tal! Med nami se nam tega ni bati: živimo in delamo v prepričanju, da nas vsi spremljajo z razumevanjem, naklonjenostjo in tudi ponosom, in številni dosednji jubilejni darovi nam to potrjujejo!

LEPOSLOVNA NAGRADA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE ZA LETO 1965

Januarja 1965 bo preteklo deset let, ko je bilo na seji odbora Slovenske kulturne akcije sklenjeno, da se razpiše leposlovna nagrada za leto 1955. Razpis nagrade je omogočila plemenitost neimenovanega mecena in je bil izid natečaja razglašen ob božiču 1955. V okviru desetletnice obstoja Slovenske kulturne akcije pa je mecen z drugega dela sveta pritrdilno odgovoril na prošnjo prijatelja Slovenske kulturne akcije in pristal na predlog, da se za leto 1965 ustanovi leposlovna nagrada, ki naj v spomin ob dvajsetletnici smrti pisatelja Narteja Velikonje nosi ime

VELIKONJEVA LITERARNA NAGRADA

Obletnico mučeniške smrti homo obhajali v drugi polovici junija 1965, izid nagrade pa bo objavljen ob božiču 1965. Nagrada znaša v skupnem znesku 100.000 argentinskih pesov. Veljal bo naslednji pravilnik:

1. Nagradi sta dve in sicer v zneskih 60.000 in 40.000 arg. pesov;
2. Prispevki morajo biti izvirna dela, ki še niso bila objavljena ali delno izvajana (roman, drama, zbirka novel ali pesmi, zbirka esejev);
3. Sodelovati more vsak kjerkoli živeči slovenski književnik;
4. Rokopise je treba poslati do 31. oktobra 1965 in sicer v dveh na stroj tipkanih izvodih na naslov: Slovenska kulturna akcija — Velikonjeva literarna nagrada — Ramón Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina;
5. Rokopisi morajo biti opremljeni s šifro. Pravo ime ali psevdonom, katerega nosilec pa mora biti znan vsaj enemu članu razsodišča, je treba poslati v rokopisu priloženi zapečateni kuverti, ki nosi isto oznako kot rokopis. Kuverte se odpro na dan razglasitve, t.j. dne 22. decembra 1963. Objavljena bodo samo imena nagrajenih avtorjev, ostali rokopisi ostanejo na uporabo piscem. Slovenska kulturna akcija pa lahko z avtorjevim dovoljenjem objavi tudi nenagrajeno delo;
6. Pod psevdonimom poslano in nagrajeno delo se more tudi pod psevdonimom izdati, če avtor to želi;
7. Nagrade so izplačljive v Buenos Airesu;
8. Sodelujoči pristanejo na to, da bodo nagrajena dela izdana v književnem programu Slovenske kulturne akcije za leto 1966 ali kasneje. Nagrajena dramska dela bodo po možnosti tudi uprizorjena. Za oboje bo dobil avtor še redni honorar založbe;
9. Materialistično usmerjena dela ne pridejo v poštev pri razpisu leposlovne nagrade;
10. Imena članov žirije bodo pravočasno objavljena;
11. Glasovanje razsodišča je tajno. Član razsodišča ne more sodelovati pri razpisu literarne nagrade;
12. Razsodišče ima pravico razglasiti prvo ali drugo nagrado za nedoseženo, če misli, da predložena dela ne ustrezajo potrebnemu merilu kakovosti. Prav tako ima pravico obe nagradi združiti.

Buenos Aires, dne 15. septembra 1964.

Slovenska kulturna akcija.

— Najprej je napisal svoje spomine Jean-Paul Sartre in knjigi dal naslov „Les Mots“. Med tem je njegova življenjska družica Simone de Beauvoir, za Sartrom največja pisateljica eksistencialistične smeri, tudi izdala spomine: „Memoires d'une jeune fille rangée“ (1959) in „La force de l'age“ (1960); na 1400 straneh je popisala doživetja ob Sartru do leta 1944. Tretja knjiga „La force des choses“, ki je pravkar izšla, pa zajema dobo še naprej vse do leta 1962. Pisateljica je zaslovela z deli „Tous les Hommes sont mortels“, „Les Mandarins“ in „Le deuxième sexe“ in ob svojem življenjskem drugu Sartru (nista uradno poročena) je preživela vso borbo

okoli eksistencializma. V tretjem delu Spominov od 1944-1962 je sedaj na sedemsto straneh podala sliko svojega in moževega dela in kako sta rastle v vodstvo in slavo francoske literature. Pisateljica podaja — po pravilih eksistencialističnega pisanja nadvse odkrito, skoraj golo podobo morale, kakor sta jo skušala uvesti z J.-P. Sartrom. Vendar poudarja kritika, da je njeno prepodrobno navajanje kronike v škodo literarni vrednosti, ker se avtorica spušča pri dosledni zvestobi do resničnosti v dnevne banalnosti, ki niso važne. S Sartrom sta vedno imela svobodo — razlaga na več mestih —, vendar se sedaj ob prihodu poslednjih pretresov starosti, s strahom

kronika

— ZA TISKOVNI SKLAD GLASA so darovali: gđc. Anica Šemrov, Ramos Mejía, 100 pesov; g. Jožef Mikelj, Ramos Mejía, 50 pesov; g. Franc Zorko, San Martín, 500 pesov; č. g. Tone Gosar, Carabel, 500 pesov; g. Janez Majeršič, Capital, 260 pesov; č. g. J. Grile, Venezuela, 811 pesov; g. M. Merala, ZDA, 3 dolarje. — Vsem iskrena hvala!

vprašuje: „Nazadnje mi ostane samo to, da bo edina važna novica, ki me bo še srečala, nesreča in bolečina. Sedaj čakam, da vidim, ali bo Sartre prej umrl ali jaz. Nekaj groznega je, če pomislim, da me ne bo ob njem, da bi ga tolažila zaradi mojega odhoda onstran stene. Grozno bo, če me bo on zapustil in bo umolknil... Okoli mene ostaja samo še tisto, kar ljudje nazivajo resničnost, toda njena prisotnost me ne gane. Seveda je lepo živeti v svetu Lepote... toda zdi se, da jo včasih kar zasovražim.“ In kaj bo plačilo po tolikih borbah, zmagah in doživetjih? „Nič, vse samo prazen nič... In ta nič me bolj ubija kot pa absolutnost bolečine, ki me zaliva. Rada bi se uprla, pa mi bližina konca jemlje pogum... zajema me usodnost razkroja.“ Kritik Pierre-Henri Simon jo h knjigi „La Force des choses“ v listu „Le Monde“ vprašuje, kaj ji bo ostalo po dveh tisočih strani spominov? Na koncu zadnje knjige mu avtorica daje odgovor: „J'ai été flouée — vrgli so me med izkopanine! Simon pravi, da ji gotovo nikdar ni šlo za zmagovalstvo, slavo ali bleščeče priznanje, pač pa jo je vrglo na isto „gnojišče“ plačilo tega sveta, kakor pred njo Proust, Valeryja, Chateaubriand: postali smo le glasniki bede, Jobi na razvalinah preteklosti z žarom upanja za bodočnost.

— Založba Fayard pa je izdala delo Marcela Ecka: L'Homme et l'angoisse. Filozofijo tesnobe razlaga skozi analizo Kierkegaarda, Sartra, Heideggerja in jih vzporeja s spisi Pascala, Poeja in Juliana Greena.

— Pri založbi Dent v Londonu je izšla knjiga S. V. Utečina: Russian Political Thought. Avtor začenja z razlago politične misli v srednjeveški Rusiji in privede razvojno sintezo do vdora komunizma in do Stalinove smrti, nakar analizira sedanji režim Hruščova, za katerega trdi, da ni več marksizem, ampak „socialistični solidarizem“.

— Ruski komponist Šostakovič je povabil časnikarje in razložil svoje načrte za bodoče delo. Povedal je, da pripravlja glasbo za filme o Hamletu in Karlu Marxu. Glavna skrb pa velja operi „Tihi Don“ po romanu Solohova.

„Svet se je zmanjšal,
navzočnost slovenstva v svetu se je povečala!“

Besede ob ustanovitvi SKA.

1954 - 1964

RAZSTAVA SLOVENSKE GRAFIKE

(26. SEPTEMBRA — 3. OKTOBRA V SLOVENSKI HIŠI)

RAZSTAVLJAJO: Francè AHČIN, Ivan BUKOVEC, France GORŠE, Božidar KRAMOLČ, Andrej MAKEK, France PAPEŽ, Bara REMEC, Marjanca SAVINŠEK, Jože VODLAN, Milan VOLOVŠEK in Miroslav ŽUPANČIČ.

TRETJI

UMETNIŠKI

VEČER

pesem - beseda - igra

GLASBENI IN GLEDALIŠKI ODSEK

SLOVENSTVA NOVA PODOBA

(Ruda Jurčec, uvodna beseda ob jubileju)

Koncert KVARTETA FINK

Emil Adamič, Kot iz tihe, zabljeni kapele
Lucijan Marija Škerjanc, Počitek pod goró
Franc Gerbič, Rožmarin
Emil Adamič, Kje si dragi, da te ni?
Anton Lajovic, Pesem
Alojzij Geržinič, Na skali roža raste

Izvajajo: Marija Fink Geržiničeva, Marta Fink,
Neda Fink in Božo Fink

Pri klavirju prof. Alojzij Geržinič.

Recitacije besedila posameznih pesmi Majda Uršič Volovškova

SREČANJE S POETI

Gledališka interpretacija zdomskih poetov v
zamisli Nikolaja Jeločnika

Podobe: NA STENI SPI ČAS — BRANKO ROZMAN
OSNOVNO GOVORJENJE — FRANCE PAPEŽ
DOBER VEČER, TOKIO — VLADIMIR KOS
NOVA ZEMLJA — KAREL VLADIMIR TRUHLAR
ČLOVEK SEM — RAFKO VODEB
RDEČE BIVANJE — KAREL VLADIMIR TRUHLAR

Igrali bodo Nataša Zajc Smersujeva, Marjeta Smersu,
Nikolaj Jeločnik in Frido Beznik.

V glasbenem delu Vodebove poezije z Geržiničevimi skladbami
Kvartet Fink

Režija Nikolaj Jeločnik — Scenograf arh. Marijan Eiletz

Sobota 3. oktobra ob osmih — Slovenska hiša

Vstopnice po 100, 80 in 60 pesov so v predprodaji v Dušnopastirski pisarni; pol ure
pred predstavo pa pri blagajni pred vhodom v dvorano.